

Фемінізм як соціально-психологічне явище

І.О.Теленга

Херсонський державний університет, ilonatelenga17@gmail.com

Науковий керівник: кандидат психологічних наук, доцент С.І.Бабатіна

Актуальність теми. Останнім часом гендерні дослідження відіграють значну роль у різноманітних галузях гуманітарного знання. Їх стрімкий розвиток відображає ті трансформаційні процеси, що відбуваються в сучасній науці й освіті, які зміщують акцент з абстрактного розуміння людини (як поза статевої істоти) до ставлення до неї як цінності, будь то представник чоловічої чи то жіночої статі. Відбувається поширення й засвоєння тих способів проблематизації дійсності, які сформувалися в західному гуманітарному знанні, тож вивчення генезису нового дослідницького проекту не можливе без дослідження його витоків. Виникнення гендерних досліджень спеціалісти пов'язують із розвитком феміністського руху в західних країнах, який має багаторічну традицію і пройшов декілька етапів: від боротьби за політичні права жінок до організації жіночих досліджень у академічній науці. Ідеологія жіночого руху мала критичний характер і була спрямована на теоретичне осмислення становища людей у суспільстві, зокрема жінок, в існуючих соціально-економічних умовах, тож породжувала ідеї, націлені на захист прав жінок, надання їм рівних прав із чоловіками спочатку в праці й освіті, а згодом і в громадянських правах, і, в першу чергу, наданні їм права голосу.

Актуальність теми вивчення впливу фемінізму на соціум полягає в тому, що фемінізм здійснив визначний вплив на суспільство за часи свого існування, кожного дня сучасне покоління стикається з появами фемінізму.

У своїх працях проблеми фемінізму розглядали: Д. Емдін, Ш. Банч, Н. Шведова, Г. А. Брандт, А. Ландер, Л. Тіррел, Т. А. Ладикіна, А. А. Костікова, Л. Ерохіна, О. А. Доманов, Н. Л. Пушкарьова, С.Сененко, О. Кісь, В. Гайденко, П. Залевський, С.Павличко, проблемою сучасної сім'ї займалися

такі вчені як: Голод С. І., Антонов А. І., Гурко Т. А., Медков В.М., Амджадин Л.

Метою статті є вивчення поняття фемінізму з точки зору його етимології, історії розвитку, а також аналіз змісту «хвиль фемінізму».

Завдання:

1. Розглянути поняття фемінізму;
2. Дати характеристику рухам фемінізму;
3. Виявити вплив фемінізму на суспільство.

Виклад основного матеріалу. Термін «фемінізм» виник на початку ХІХ століття. Під ним автори того часу розуміють сукупність якостей, притаманних жінці. Так само як є специфічні чоловічі риси - мужність, є і фемінність, або «фемінізм».

До кінця ХІХ століття в контексті суфражистського руху з'являється спочатку французьке слово «феміністка», яким називають активісток жіночого руху.

Ключовою позицією доктрини фемінізму від самого початку її формування виступала ідея рівноправ'я протилежних статей у соціально-політичному та культурному житті.

У сучасному науковому дискурсі поняття «фемінізм» вживається в трьох основних значеннях. По-перше, фемінізмом називають «різноманітні форми жіночого опору чоловічій тиранії, які спостерігаються в будь-якій культурі та у всі періоди історії» [1, с. 52]. По-друге, під фемінізмом розуміють «конструювання соціально-економічних і політичних обов'язків з метою викореніння домінування, заснованого на розподілі людей за статтю» [2, с. 26]. По- третє, фемінізмом номінують «політику, спрямовану на зміну існуючого владного дискурсу». Цікаво, що відомий французький теоретик структурного психоаналізу Ж. Лакан метафорично визначив фемінізм як нескінченний «рух бажання», зафіксувавши таким чином динамічно-рухливу природу самого феномену.

Хвилі фемінізму:

У розвиткові фемінізму ХХ ст. можна виокремити такі етапи: перший це продовження «фемінізму першої хвилі», який утворився ще у ХІХ ст. і тривав до двадцятих років ХХ ст., з 60-х років ХХ ст. починається - «фемінізм другої хвилі», або неофемінізм. Досить багато вчених вважають, що з середини 90-х років бере початок інший етап - «фемінізм третьої хвилі». Перший етап відзначається перш за все боротьбою за надання жінкам виборчих прав на ряду з чоловіками, тому отримав назву суфражистський рух (від англ. suffrage - право голосу), який набув значного поширення у США та Великій Британії.

У межах фемінізму першої хвилі окреслимо два провідних напрями: ліберальний і соціалістичний. Побажання однакових з чоловіками виборчих прав відповідала сутності лібералізму. У контексті лібералізму визначалися й інші вимоги феміністок: рівність з чоловіками у правах щодо отримання освіти, особливо вищої освіти, рівні права в питаннях розлучень і успадкування дітей, надання заміжнім жінкам права на власне майно, права на працю, тощо. В основу ліберального напрямку фемінізму фактично покладена ліберальна концепція індивідуалізму. Соціалістичний напрям фемінізму представляли Август Бебель (1840-1913), Клара Цеткін (1857-1933), Олександра Коллонтай (1872-1952). А.Бебель - автор популярного твору «Жінка і соціалізм» (1883), яку було перекладено багатьма мовами. Він був переконаний, що без здобуття суспільної рівності статей людство не зможе досягти визволення. Здобуття рівності між жінками і чоловіками вбачав за обставин встановлення соціалізму та використання досягнень науки і техніки. К.Цеткін була лідером німецької соціал-демократії, одна з засновниць Комуністичної партії Німеччини. Приймала активну участь у боротьбі німецьких жінок за рівні права з чоловіками, у рамках революційної діяльності.

Відновлення фемінізму відбулося у 60-ті роки ХХ ст. Цей етап називають «другою хвилею фемінізму», або неофемінізмом. У працях досить часто можна натрапити на ще одне формулювання - сучасний фемінізм.

Фемінізм другої половини ХХ ст. мав різну «швидкість» формулювання та реалізації концептуальних вимог. Він засвідчив, що феміністичні ініціативи та організації набули поширення вже в більшості країн у всіх регіонах світу.

Завдяки фемінізмові «другої хвилі» для жінок у більшості країн стали доступні засоби контрацепції, набуло легалізації право жінок на аборт, стали відкриті двері до елітних освітніх закладів, змінився характер публічних розмов щодо значення жінок та їх місця у суспільстві.

З початку 90-х років триває фемінізм «третьої хвилі». Особливість цієї хвилі полягає у тому що вона не прийшла на заміну попередньому фемінізму, а існує паралельно з ним. Дослідники пояснюють появу напрямку як критичну реакцію молодого покоління жінок на радикальний фемінізм. На цьому етапі не вказується ким жінка має бути, а робиться наголос ким вона може бути. Жінка спроможна обирати ким хоче бути за умови, що це буде її особистий, свідомий вибір. Метою фемінізму «третьої хвилі» є поєднання досвіду, що був нагромаджений організаціями кольорових феміністок, бісексуалками, лесб'янками, білими феміністками, а також іншими спільнотами. Представники/ці цього напрямку не акцентують увагу на засадах єдності, чи не суперечливості поглядів своїх прихильників [4, с. 21]. Представники/ці цього напрямку можуть вимагати сімейної вірності, виступати за сексуальну свободу та боротися проти чи бути нейтральними щодо порнографії, або навіть і схвалювати. Суперечливість і різноманітність є своєрідною ознакою фемінізму «третьої хвилі». «Досить часто цей напрям називають барвистим, але з певною перевагою рожевого кольору» [3, с. 349]. На думку представниць, гендеризація суспільного життя стала фактом і тому створення можливостей для вільної реалізації індивідуального розуміння жіночості є актуальним завданням. У рамках фемінізму «третьої хвилі» сформульовано такі цілі: «по-перше, боротьба з усіма можливими причинами, які породжують суспільну несправедливість і не лише стосовно жінок; по-друге, розвиток освіти молодих жінок, щоб вони були вільними, щасливими та гордими зі своєї жіночості і не боялися реалізовувати обраних для себе

цілей» [3, с. 349]. Феміністки «третьої хвилі» надають меншу увагу взаємовідносинам між чоловіками і жінками та питанням дискримінації жінок порівняно з представницями попередньої хвилі. Замість того вони акцентують свою увагу на питаннях диференціації сил та влади з метою « проведення такої трансформації, щоб кожна жінка мала змогу реалізувати свою жіночість у повній мірі незалежно де, в праці або в родині» [3, с.349].

Висновок: отже, фемінізм як ідеологія рівноправ'я має довгу історію. З практики соціально-політичного руху за рівноправ'я жінок фемінізм переріс у явище загальнокультурного масштабу з філософською концепцією, що базується на гендерній методологічній підставі. Згідно філософії фемінізму, не стать, а гендер обумовлює психологічні якості, здібності, види діяльності, професії чоловіків та жінок через систему виховання, правові та етичні норми, традиції.

Слід сказати, що, завдяки активному феміністичному руху, жінки змогли подолати різні форми суспільної дискримінації, що в подальшому сприяло створенню умов реалізації ними свого творчого потенціалу.

Література:

1. Доронина Т.А. Гендерное направление в литературоведении: теоретико-методологические основы и практика интерпретаций [Электронный ресурс] / Т.А. Доронина. Режим доступа: <http://gender.ru/pages/resources/catalogue/index.php?prgid=71&id=2&subid=2> #H003.
2. Жеребкина И. Субъективность и гендер: гендерная теория субъекта в современной философской антропологии / И. Жеребкина. - СПб. : Алетейя, 2007. 312 с. - (Гендерные исследования).
3. Романюк, А. Політична доктрина фемінізму у ХХ ст. [Текст] / А. Романюк // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Політологія. Соціологія. Філософія / редкол.: М. Вегеш (гол. ред.), В. Андрущенко, О. Бабкіна та ін. – Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2009. Вип. 13. С. 339–345.
4. Теория и методология тендерных исследований : курс лекций / [под общ. ред. О.А. Ворониной]. М. : МЦГИ - МВШСЭН МФФ, 2001. 416 с.